

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

and expert institutions of the Ministry of Health of Ukraine, the Expert Service of the Security Service of Ukraine, etc. According to the Instruction “On the Organization of Interaction of Pre-trial Investigation Bodies with Other Bodies and Subdivisions of the National Police of Ukraine in Prevention, Detection and Investigation” No. 575 of 07.07.2017, it is stated that the forensic technician is a part of the Investigation Team and his duties [3].

In my opinion, participation of a specialist in criminal proceedings will allow to conduct better pre-trial investigation. An investigator who plans to conduct an investigative (search) action should find out: what kinds of special knowledge will be required to assist in the conduct of an investigative (search) action; what a specialist can do during investigative (investigative) actions; whether it is necessary to involve one specialist or a group of specialists.

References:

1. Kovalev V. « Interaction of the investigator with the staff of the expert service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine»: dissertation. 12.00.09, 2008. 202.

2. Order from 07.07.2017 №575 « About approval of the instruction on the organization of interaction investigators with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention, detection and investigation of criminal offenses »: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

Шерстюк Максим Павлович,
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Єфімов Микола Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

У випадках, коли слідчий у процесі розслідування виявляє заплутані обставини, можуть призначатися різноманітні експертизи. Відповідно до

чинного КПК України, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [2]. В свою чергу, дослідження матеріалів кримінальних проваджень доводить, що проведення різних видів експертних досліджень надає відповідь на запитання щодо відмежування вказаного діяння від інших кваліфікованих вбивств.

Загальними методологічними засадами проведення судової експертизи під час розслідування «афективних» злочинів є застосування принципу презумпції психічного здоров'я та принципу доведення висновків. Згідно з першим принципом особа, яка вчиняє протиправне діяння, вважається здатною усвідомлювати свої дії та керувати ними у повному обсязі, доки зворотне не буде доведено. Другий принцип констатує, оскільки акт експертизи є джерелом доказів, а висновки – доказами у кримінальному провадженні, вони мають бути належно доведені. Тобто кожний висновок має ґрунтуватися на конкретних фактичних даних, зафіксованих у матеріалах провадження, а не на довільних умовиводах експерта [4, с. 14].

Стан фізіологічного афекту може тривати від декількох секунд до декількох хвилин, після чого настає різкий спад емоційного збудження, на зміну приходить стан спустошення, сильної втоми, приходить поступове усвідомлення скоєного, що може супроводжуватися почуттям розкаяння у вчиненому, жалем до потерпілого. Часто особи після вчиненого ними, самі намагаються допомогти жертві або ж здійснюють акти автодеструктивної поведінки.

У доктрині кримінального права та кримінальному законодавстві України термін «стан сильного душевного хвилювання» вживається для позначення раптового емоційного процесу, викликаного поведінкою потерпілого, що протікає швидко і бурхливо та певною мірою знижує здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними. Стан сильного душевного хвилювання належить до обставин, що пом'якшують кримінальне покарання (п. 7 ч. 1 ст. 66 КК України). Також закріплене воно у статтях 116 (Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання), 123 (Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання) розділу 2 – «Злочини проти життя та здоров'я особи», що в науковій літературі відноситься до привілейованих складів злочинів, тобто характеризується обставинами, що значно знижують суспільну небезпечність, а відповідно і караність діяння [3, с. 452].

До чинників, що можуть спричинити стан сильного душевного хвилювання як законодавець, так і Пленум Верховного Суду України відносять:

– насильство. Таким, що може призвести до виникнення

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

фізіологічного афекту, Пленум ВСУ визнає як фізичне (заподіяння тілесних ушкоджень або побоїв), так і психічне (наприклад, погроза завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди) насильство. Основною вимогою до такого насильства, на думку М.І. Мельника та М.І. Хавронюка, є «спроможність викликати в особи стан сильного душевного хвилювання». Автори слушно зазначають, що реальна можливість того чи іншого насильства, систематичного знуцання або тяжкої образи спричинити стан сильного душевного хвилювання повинна вирішуватись також з урахуванням таких обставин справи, як характер дій потерпілого, особливості психічного стану винного, характер відносин потерпілого з винним, обстановка, за якої застосовувалось насильство чи завдавалась тяжка образа» [1, с. 283];

– тяжку образу, до якої відноситься «явно непристойна поведінка потерпілого, що особливо принижує гідність чи ганьбить честь винного або близьких йому осіб»;

– систематичне знуцання, яке може виражатись в особливо цинічному глузуванні, тривалому кепкуванні над особою, образі, що має багаторазовий характер; також може проявлятися у фізичному насильстві, безжалісному, грубому поводженні з потерпілим, що завдає йому фізичних та психічних страждань (позбавлення їжі, води, одягу), принизливому ставленні до потерпілого [3, с. 283-284].

Так, 24.05.2015р. близько 19.00 год. в с.Теляж Сокальського району Львівської області, гр. С. по місцю проживання в приміщенні літньої кухні, під час чергового побутового конфлікту зі своїм чоловіком гр. Б., перебуваючи в стані сильного душевного хвилювання, зумовленого систематичними знуцаннями останнього над нею та безпричинними її побиттями, умисно завдала останньому кухонним ножом два удари в грудну клітку.

З висновку судово-психіатричного експерта вбачається, що гр. С. під час спричинення потерпілому тілесних ушкоджень перебувала у стані фізіологічного афекту, як психологічній підставі для юридичного висновку про стан сильного душевного хвилювання, який виник в наслідок безпричинного побиття з боку п'яного потерпілого та на фоні систематичних знуцань з боку останнього [5].

Судово-психологічна експертиза емоційних станів пов'язана з виявленням в особи, яка скоїла злочин, сильного душевного хвилювання (стану фізіологічного афекту), стресу і фрустрації. Кваліфікована оцінка емоційних станів підслідної особи багато в чому визначається обсягом інформації про особу та її поведінку. Дуже важливим є також опитування свідків, у ході якого стає можливим оцінити, як виглядала підслідна особа перед злочином і в момент його скоєння, які особливості в її поведінці спостерігались після того, що сталося. Вже на перших етапах слідчих

(розшукових) дій необхідно з'ясувати у підслідної особи:

- її соматичний стан напередодні злочину (наявність нервових, соматичних та інших захворювань, хронічної втоми, безсоння та ін.);
- особливості особистих стосунків підслідного з жертвою (наявність конфлікту, його причину, перебіг, способи вирішення та ін.);
- особливості взаємин з жертвою, наявність спільних знайомих, захоплень тощо.

При призначенні судово-психологічної експертизи емоційних станів, як наголошує В.Л. Васильєв, слідчий у зіставленні формулює такі типові запитання:

- Які індивідуально-психологічні особливості підслідної особи?
- Які особливості особистих стосунків підслідної особи і жертви?
- Як виявлені особисті характеристики могли вплинути на особливості поведінки підслідної особи в досліджуваній ситуації?
- В якому психологічному стані перебувала підслідна особа в момент скоєння злочину?
- Чи перебувала підслідна особа у стані фізіологічного афекту або в іншому емоційному стані, що суттєво вплинуло на її поведінку? [1, с. 543-544].

Таким чином, призначення експертиз є однією з найбільш розповсюджених форм опосередкованого використання спеціальних знань при розслідуванні умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. У ході їх проведення слідчими з'ясовуються обставини щодо події злочину, характеру дій кожного учасника події, а також відомості, що мають тактичне значення.

Список використаних джерел:

12. Васильєв В. Л. Фізіологічний афект слід відрізнити від патологічного, який розглядається як гострий короткочасний психічний розлад, що виник раптово / В. Л. Васильєв // Юридическая психология. – № 5. – 2011. – С. 32-37.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р. ; відп. за вип. В. А. Прудников. – Х. : Право, 2016. – 392 с.

14. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України // за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Київ: Канон: АСК, 2002. – 1045 с.

15. Первомайський В. Б. Методичні засади експертної діагностики короткочасних афективних станів у кримінальному процесі: методичні рекомендації / В. Б. Первомайський, В. Р. Ілейко, А. В. Каніщев. – К., 2010. – 28 с.

16. Справа № 454/1885/15-к, Архів Сокальського районного суду Львівської обл., 2015 рік.